

Kitap Tanıtımı

GELİBOLU'DAN KAFKASLARA BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI ANILARIM

İ.Ceyhan KOÇ*

Yazar:İ. Hakkı SUNATA

Yayınlayan: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2003, 609 s.,
4 fotoğraf ve bir belge.

Anı tarzında kaleme alınan bu eserde "Çocukları" imzasıyla Önsöz'de
yazarla ilgili şu bilgilere yer verilmektedir:

"Hakkı Sunata 1892 yılında İstanbul'da doğdu. Vefa İdadisini bitirdikten
sonra, İstanbul Darülfünunu Hukuk Fakültesi'ne devam etti. Birinci Cihan
Harbi'nin başlangıcında, fakültenin ikinci sınıfında iken askere alındı. On ay
eğitmeden sonra, o sırada bütün şiddetle sürmekte olan Çanakkale savaş
cephesine gönderildi. Günü gününe tuttuğu notlarla Çanakkale Savaşının sonuna
kadar anılarını ayrıntılı bir şekilde yazdı. Daha sonra Doğu Cephesinde önce
Ruslarla iki sene, Ruslar Doğu cephesinden çekildikten sonra, Ermenilerle olan
çatışmaları da bütün canlılığı ile tasvir etti. Harpten döndükten sonra İstanbul'un
işgal altındaki yaşamını Kurtuluş Savaşı'na kadar çekilen acıları ve ezikliği hemen
hemen günü gününe tespit etti. Mübareke yıllarının İstanbul'unda bir taraftan yarım
kalan hukuk tahsilini tamamlamak, bir taraftan da ailesinin geçimini temin etmek
için çalıştı. Bütün bu dönemlere ait anılarını, ailesine dair olan kısımlarını
kısaltarak okuyucularla paylaşmak istiyoruz."

Yayınevi anı ile ilgili arka kapakta tanıtım amaçlı bilgiler verir:

"Hukuk eğitiminin henüz ikinci yılında bir genç...Savaşmaktan, siperlerde
gün geçirmekten, arkadaşlarının ölümlünü seyretmekten çok farklı idealleri
var...Önündeki yıllara umutla bakıyor.... Ne var ki bir gün, savaş patlıyor,
Osmanlı İmparatorluğu cehennemın göbeğinde buluveriyor kendini. Seferberlikle
birlikte eli silah tutanların arasında Çanakkale Cephesi'ne doğru yollanıyor genç
İsmail Hakkı Sunata. Kendisine son derece saçma, vahşi ve insanlık dışı gelen bu
savaşın içinde, belki de normal kalmayı başarabilmek için yazıyor, durmadan
yazıyor. Önce Çanakkale, ardından Doğu Cephesi...Mülazım-ı Sani Hakkı Efendi,
açlık, sefalet, acı ve çaresizlik dolu savaş yıllarını cephenin içinde, kah siperden,
kah ordugahı yapılmış derme çatma köy odalarından, kah zeminlerden bakarak
anlatıyor...Gelibolu'dan Kafkaslara, her satırında savaş dehşetini hissettiren,

* Yrd. Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi

sorgulatan ve acıyla kavuran bir kitap. Sunata'nın günlüklerini okurken Birinci Dünya Savaşı'nın görünmeyen yüzüne yakından bakacak, savaşın soğukunu ve insanın sıcağını iliklerimizde hissedeceksiniz."

Yazar kendisi de "Geçmiş günlerimden Birinci Dünya Savaşı'yla ilgili bölümünü yeni harflere çevirerek yazdım. Dağınık şekilde olan notlarımı, birbirine bağlı olayları ve tarihleri belirterek birleştirdim. Kafa, düşünce, geleceği sezme ve görme ve bilgi yetersizliği içinde bulunan kabiliyetsiz ve beceriksiz kimselerin, devlet idaresi başına geçmelerinin, bir milleti ne kadar bahtsız ve perişan edeceğini göstermesi bakımından bu olayları yeni yazıya çevirmeye öncelik verdim, " diyerek söz başı yapar.

Eser temelde dört bölümden oluşmaktadır. Yolculuklarla ilgili bilgiler bir tarafa bırakılırsa, yaklaşık ilk yüz sayfa İstanbul Harbiye'deki talimlerle (16 Ağustos 1914- 28 Şubat 1915) ve İzmir'de geçirilen günlerle (3 Mart 1915- 10 Temmuz 1915) ilgilidir. Çanakkale Cephesi'ndeki yaşananlar (27 Temmuz 1915- 18 Ocak 1916) da aşağı yukarı yüz sayfada aktarılır. Geri kalan anıların büyük bir çoğunluğu Kafkas Cephesi ve Ermenilerle mücadelelerle yoğunlaşır. En sonunda Mütareke ile başlayan süreçten kısaca bahsedilir. Bu kısa tanıtım çalışması, derginin muhtevası dışına çıkmadan, sadece Çanakkale cephesi ile ilgili iki yüz sayfayı aşkın bir bölümü içermektedir.

Eserin ilk bölümünde Birinci Dünya Savaşı'nın başlangıcı ile ilgili bilgilere yer veriliyor. Hukuk Fakültesindeki hocalarının da etkisiyle Sunata, pozitivist düşüncüyü niçin benimsediğini anlatır. Memleketim durumundan söz eder. Yapılan seferberlikten, Avrupa'daki savaşın seyriinden, bahsederek, 16 Ağustos 1914'te katıldığı askeri talimlerle ilgili bilgiler verir.

Yavuz ve Midilli'nin İstanbul'a gelişi, Rus cephesinden alınan bilgiler, Osmanlı Devleti'nin harbe girişi, Enver Paşa'nın teftişi, Çanakkale'de başlayan bombardımanlar, İzmir'e görevlendirme ve İzmir günleri ile ilgili anılar büyük bir samimiyetle aktarılır. Sunata, düşmanın Çanakkale'yi geçmesini büyük bir felaket olarak görür ve olacakları da sıralar: "Çanakkale geçilse, muhtemelen bizim devlet çöker, İngilizlerle Fransızların, Rusya'ya yardım yolu açılır."

İzmir günleri anlatılırken, en çok şikayet edilen şeyin, karavanada sürekli bakla yemeğinin çıkması ve bir de çoğu zaman insanı çaresiz bırakan parasızlıktır. Askerler arasında yaşanan olaylardan bahsedilirken, içlerinde okur yazar oranının çok az olduğu vurgusu dikkati çeker.

25 Nisan 1915 takip eden günlerde, Alayı ile birlikte İzmir Kordon'da yürüyüşe katılan yazar, bu yürüyüşü şöyle yorumlar: "Yürüyüşün asıl sebebi: Bizim Tümeni Çanakkale'ye doğru kaydırmışlar.....İzmir'in boş bırakılmadığını

göstererek, Müslümanlara cesaret ve gavurlara gözdâğı vermek için bu yürüyüşü yapmışız."

Sunata'nın Alayı da Çanakkale'ye sevk edilme üzere trenle İstanbul'a gönderilir. Kısa İstanbul serüveninden sonra, cepheye en yakın istasyon olan Uzunköprü'ye ulaşırlar. Peşinden düşman uçaklarının ve toplarının tecavüzünden kaçınarak yürünmesi gereken yedi günlük yol da bin bir meşakkatle aşırlar. Sonunda 27 Temmuz günü 12. tümen, 35. Alay, 2. Tabur, 6. Bölük'e Yedek Subay adayı olarak katılır. Bölüğün bulunduğu alan Suvla Körfezi ve Kireçtepe arasıdır. Daha sonra savaşın gelişim seyriine göre bölük, değişik mekanlara kaydırılır. Hatta kuzey sektöründen düşman çekildikten sonra bölük, Seddülbahir Cephesine sevk edilir.

Sunata, sıcak çatışmalarda bulunur, düşmanın lüzumsuz yere yangın çıkarmak gibi pek çok insanlık dışı uygulamalarına şahit olur. Bunlardan birini şöyle nakleder. Biz düzlükteyiz önümüz fundalık. Düşman ilerleyecek olursa, mutlaka ayakta hareketi lazım.Bu yüzden çabuk görüp müdafaa edebileceğiz. Daha doğrusu fundalık bizi gözden saklıyor. Düşman da bu durumun farkına vardı ki, öğleden sonra fundalığı tutuşturdu. Biz önce sebebini kavrayamadık, sonradan farkına vardık. Rüzgar denizden karaya esiyor, duman bizim üzerimize geliyor. Duman rüzgardan faydalanarak fundalığı yer yer ateşlemiştir. Yangın gittikçe yayılıyor ve rüzgar alevleri bizim üstümüze sürüyor.13 Ağustos'ta Harp madalyası ile ödüllendirir ve zabıt vekilliğine terfi eder. Cephenin tamamını saran dayanılmaz derecedeki kokular, kokmuş cesetleri defin hizmetleri, en yakınların ölümüle yüz yüze gelmesi gibi sayısız olgular, harbin soğuk yüzünün sadece birkaç boyutunu resmeder. Bu konuda Sunata'nın bir tespiti şöyledir. Sürünerek nispeten çukurca bir yere sığındım. Yanımdaki iki onbaşıda birarada idi. İki tarafımı da iyice yokladım. Başka bir zaman olsaydı insan ölümlerle, böyle feci şekilde ölmüş kimselerle yan yana yatmaktan korkudan ölürdü. Şimdi bu aklıma bile gelmiyor. Ölümlümü, ölüyümü kanıksadık acaba"

Sunata'nın savaşa ilişkin ilginç bir değerlendirmesi de şöyledir. "Hey Allahım, demek insanları kavgaya sürükleyen hayat denen şey. Ölünce hepsi sessiz sakin, birbirlerine saldırmadan yatıyorlar. Sağlıklarında da böyle iyi geçinmezler ya."

Kasım ayı ile birlikte başlayan yağmur, bora, fırtına, sel ve kar, savaşı daha da çıkmaza sürükler. Yaşanan sıkıntular yemek, temizlik, sağlık vs.bir çok yerde nakledilir. Özellikle Aralık'ın ikinci haftasında yeni bir çıkartma endişesi sebebiyle peş peşe gelen "süreklili uyanık durulması emirleri" yerine 20 Aralık günü düşmanın cepheden çekildiğine dair haberin verdiği mutluluk ve sevinç, tarife sığmayacak niteliktedir.

Yazarın, ülkeyi yönetenlere yönelttiği suçlamaları ve öfkeleri de eserin birçok yerinde görülmektedir.

Sunata, başka cephelerde harp maceralarına koyulmak üzere, 18 Ocak 1916'da birliği ile cepheden ayrılır.

Kısaca belirtilmeye çalışıldığı gibi yazar Sunata bizlere, birçok önemli konular yanısıra, çok önemli başka konularda da bilgi vermekte ve bu yönüyle ilginç bir çalışma olabilmektedir.

My First World War Memoirs From Gallipoli to Caucasia

Author: I. Hakkı SUNATA

Publisher: Cultural Publications of Türkiye İş Bankası, İstanbul 2003, 609 pages, 4 photos and one document

In this work, which was written out in memoirs format, following information in foreword has been given about the author by the signature of "My Children".

Hakkı Sunata was born in İstanbul in 1892. Following his graduation from Vefa Preparatory School, he continued his studies at the Faculty of Law of University of İstanbul. After having an education of 10 months he was dispatched to the war front of Canakkale. Then, he joined the battles with Russians and Armenians taking place at the Eastern front. When he returned İstanbul after the War, he was determined to write all the sufferings and the oppressions of the occupation days and thus, noted them day by day.

Publisher provides introductory information about the author at the back cover of the book:

A youngster, who is at the second year of his law education. He has ideals very different from fighting, spending days at the trenches, and witnessing the death of his friends. However, the day of war comes and the Ottoman Empire finds itself at the heat of hell. I. Hakkı Sunata also finds himself in the middle of a war which he believes is ridiculous, brutal and inhuman, and maybe this leads him to write, and keep writing, only in order to stay normal. You will feel strongly and instinctively the unseen side of the war; coldness of the war and the warmth of humanity.

The work comprises of basically from four sections. Almost two hundred and twenty pages of the work compose of the developments that took place in the pre-First World War period, during the war and the Canakkale fronts.

This work involves more than two hundred pages that are about Canakkale fronts. This fact alone makes this work interesting as a primary source.

YAZARLAR İÇİN GEREKLİ BİLGİLER

1. Çanakkale Savaşları genel tarihi yanısıra, Çanakkale'nin zengin kültür ve tarihîyle ilgili çalışmalar yayımlanabilir. Makaleler Türkçe veya İngilizce olabilir. Yayımlanması istenen makaleler üç kopya halinde aşağıdaki adrese gönderilmelidir:

Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı (ÇATÜY)

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Atatürk ve Çanakkale Savaşları Araştırmaları Merkezi 17100
Çanakkale

Dergiye gönderilen makaleler başka bir yerde yayımlanmamış veya yayımlanmak üzere gönderilmemiş olmalıdır. Yazarlar tarafından ortaya konulan görüşler sadece yazarların görüşlerini, yansıtır. Makaleler yayımlanmak üzere kabul edildiği takdirde, bütün yayın hakları ÇATÜY'E geçer.

2. Makaleler kağıdın bir yüzüne çift aralıkla yazılmalıdır. Başlıklar ve alt başlıklar kısa olmalıdır. Kaynaklar ayrı sayfada yazılmalıdır. Makalenin ilk sayfasında şu bilgiler olmalıdır: (i) yazının başlığı; (ii) yazar(lar); (iii) yazarların bağı buldukları kuruluşlar; (iv) En çok 300 kelimelik Türkçe özet; (v) en çok 1000 kelimelik İngilizce özet. Ayrı bir sayfada yazarın adı, adresi, e-mail adresi, telefon ve faks numaraları belirtilmelidir. Türkçe metinlerde imlâ, Türk Dil Kurumu İmlâ Kılavuzu Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş Yeni Baskı (Ankara, 2000)'sına uymalıdır.

3. Tablo ve şekillere başlık ve sıra numarası verilmelidir. Rakamlarda ondalık kesirler nokta ile ayrılmalı, büyük rakamların haneleri virgülle ayrılmalıdır. Denklemlere sıra numarası verilmelidir. Sıra numarası parantez içinde ve sayfanın sağ tarafında yer almalıdır.

4. Kaynaklara göndermeler dipnotlarla değil, yapılmalıdır. Dipnotlarda yazar(lar)ın soyadı, kaynağın yılı, sayfa numaraları yazılmalıdır. Kaynakçada dergi ve derlemelerdeki makalelerin sayfa numaraları kesinlikle belirtilmelidir.

5. Yayına kabul edilen makaleler "Word" programı ile yazılmış bilgisayar dosyasında, disket ile veya elektronik posta yoluyla gönderilmelidir.